

ТЕОРИЈСКА ПОЛАЗИШТА У РАЗМАТРАЊУ КОНЦЕПТА АСИМЕТРИЧНОГ РАТОВАЊА

Игор И. Баришић*
Милинко С. Врачар**

Достављен: 25. 09. 2023.

Језик рада: Српски

Кориговано: 17. 10. 2023. и 30. 10. 2023.

Тип рада: Прегледни рад

Прихваћен: 08. 11. 2023

DOI број: 10.5937/vojdela2304022B

Питање концепта асиметричног ратовања изузетно је важно за савремену војну теоријску мисао будући да се савремени ратови темеље на асиметричној стратегијској релацији сукобљених страна. Досадашњи концепти нерегуларног ратовања, који су се бавили проблематиком асиметрије, попут гериле, побуњеништва или партизанског ратовања, не пружају целовит увид у комплексну природу стратегијске релације асиметричних противника. Они прозилазе из једностраног сагледавања слабијег актера у сукобу. Недостатак једностраног приступа у наведеним концептима може се превазићи кроз концепт асиметричног ратовања који омогућава сагледавање обе стране у сукобу; управо је у томе аналитичка вредност овог концепта у односу на претходне. Међутим, због своје теоријске некохерентности, концепт асиметричног ратовања је често критикован јер има слабу употребну вредност. Стога је циљ овог рада да се укаже на суштинске карактеристике тог концепта, при чему, свакако, могу послужити Клаузевичева размишљања о рату, затим наведени концепти нерегуларног ратовања, али и различити погледи на асиметрично ратовање, настали након хладног рата.

Кључне речи: *теорија, рат, ратовање, асиметрија, герила, побуњеништво, тероризам*

---

* Универзитет одбране у Београду, Институт за стратегијска истраживања, Београд, Република Србија, igor.barisic@va.mod.gov.rs, <https://orcid.org/0000-0003-4593-9196>

** Универзитет одбране у Београду, Институт за стратегијска истраживања, Београд, Република Србија, <https://orcid.org/0000-0002-2851-1043>

Увод

Концепт асиметричног ратовања заснива се на размишљању да се победа у рату може остварити измештањем сукоба из војне у друге димензије рата експлоатацијом сопствених предности, а слабости противника. Такав приступ омогућава победу и далеко компаративно слабијег противника. Без обзира што примена силе остаје основни садржај рата, у овом концепту тежишно се разматрају политички, идеолошки и социолошки аспекти рата. Фундаменталне теоријске поставке овог концепта налазе се у Клаузевицевој концептуализацији рата, па ће његова теорија бити разматрана у првом делу рада. У наставкуће бити анализирано неколико најзначајних концепта неконвенционалног (нерегуларног) ратовања, као што су герилско ратовање, побуњеништво и тероризам, како би се идентификовале теоријске подударности и различитости са концептом асиметричног ратовања. У трећем делу рада разматране су најзначајније теоријске замисли и модели асиметричног ратовања како би се идентификовале суштинске карактеристике овог концепта.

Клаузевицева концептуализација рата као теоријско упориште

Упркос бројним одређењима рата, најцеловитије и суштинско схватање рата везује се за теоријску мисао пруског генерала и теоретичара из 19. века Карла фон Клаузевица (Carl von Clausewitz). Залазећи у саму суштину рата, Клаузевиц уочава да сваки рат има двојаку природу, ону објективну, која је стална, непроменљива и заједничка за све ратове и, другу, субјективну природу, која је променљива и јединствена за сваки рат понаособ. У теорији савремених стратешких студија, управо због своје променљивости, субјективна природа рата назива се и „карактером рата” (Gray, 2007a: 24). Док објективна природа рата садржи непроменљиве елементе, које Клаузевиц метафорички назива „чудесним тројством”, затим, „климом” и „маглом рата”, као и „фрикцијом” (Види: Clausewitz, 1976), „карактер рата”, с друге стране, представља сет пролазних, условљених и променама склоних карактеристика. Оне су специфичне за одређени историјски период у којем се рат одвија, и понајвише су везане за начин употребе силе (Sheehan, 2007: 216).

Клаузевиц је посматрао рат не као изоловани оружани сукоб, већ као инструмент политике. Инструменталну подређеност рата политици објаснио је користећи се метафорама „логика рата” и „граматика рата” (Herberg-Rothe, 2007: 151-152). „Логика рата”, заправо, представља сет императива и принципа којима се обликују политички односи између сукобљених страна и дефинишу концептуална ограничења стратегије (употребе силе), кроз формулацију сврхе рата, обима и величине ратних напора, опсега и интензитета оружаног насиља. „Грамматика рата”, или начин вођења рата, с друге стране, представља сет опште-

прихваћених војних принципа, правила и процедура на основу којих се управља ангажовањем оружаних снага у рату. Она се препознаје у војним доктринама, правилима и упутствима, али и у неписаним, искуственим нормама које се примењују у војним организацијама (Echevarria, 2007: 5).

Како је рат комплексна друштвена појава, „граматика рата“ не може се свести само на оружану борбу, као једини садржај рата. Такав приступ разумевању рата запоставља логистички, економски, политички, информациони и друштвено-културни контекст сукоба. Уско сагледавања рата, само кроз призму његове војне димензије, то јест употребу силе, по правилу изазва неделотворну стратегију, односно пораз оне стране која тако посматра сукоб, без обзира на учинак њене војне компоненте на бојном пољу (Gray, 2007b: 32-33). Наиме, историја ратовања показује да рат није само сукоб у војној димензији, иако је тај његов сегмент суштински важан (Browning, 2002: 2). Бројни су случајеви у којима је војно надмоћнија страна у сукобу поражена од друге стране која је ратовала у свим димензијама тежећи постизању политичких, а не само војних ефеката (Gray, 2007b: 33). С тим у вези, претходна разматрања указују на две основне категорије ратовања: регуларно (конвенционално) и нерегуларно (неконвенционално). Њихова суштинска разлика огледа се у начину на који се примењује оружана сила. За разлику од конвенционалног ратовања, у којем се оружана сила тежишно примењује офанзивно са циљем да се војни капацитети противника униште, у нерегуларном начину ратовања сила се примењује ограничено, као средство изнуривања непријатеља. Слабија страна у сукобу остварује политичке ефекте кроз избегавање сукобљавања и пораза у војној димензији рата (Gray, 2007c: 44-45). Такав начин примене силе сматра се асиметричним и није у складу са традиционалним правилима ангажовања регуларних војних снага.

Еволуција нерегуларног (неконвенционалног) ратовања

Без обзира на постојање јасно уочљивих разлика између регуларног и нерегуларног начина ратовања, војна теорија по том питању, ипак, није довољно развијена. То потврђују различити погледи на ову проблематику, садржани у бројним концептима нерегуларног ратовања, попут партизанског и герилског ратовања, затим у концептима тзв. малих ратова и сукоба ниског интензитета, побуњеништва и тероризма. Такав проблем теорије генерише потребу за ближжим појашњењем наведених концепата како би се разумела еволуција нерегуларног ратовања.

Герилско ратовање сматра се најстаријом формом нерегуларног ратовања. У војној теорији термин „герила“ први пут се помиње током Наполеонових ратова, како би се указало на активности шпанских и португалских побуњеника на Иберијском полуострву против регуларне француске војске. Данас се најчешће користи како би се означила форма ратовања војно слабије стране у сукобу која,

избором начина, места и времена напада, настоји да задржи иницијативу, а да истовремено избегне директан оружани сукоб са војно надмоћнијим противником (Huntington, 1962: xvi). Тиме се оспорава војна победа јачег противника, а предузимају корака ка његовом изнуривању и слабљењу (Kalyanaram 2003: 172). Поред термина „герилско ратовање” почео је да се користи и други термин – „партизанско ратовање”, којим се указивало на истоветну проблематику. Под овом врстом ратовања најчешће су се подразумевале самосталне и изоловане активности јединица квазивојног и полурегуларног карактера, извођене дубоко унутар непријатељске територије са циљем изнуривања противника (Laqueur, 1976: 148). Ван европског континента, герилски начин ратовања примењивали су домородачки народи против колонијалних армија, избегавајући отворен сукоб са војно надмоћнијим противником. Такве сукобе британски официр Чарлс Калвел (Charles Callwell) називао је „малим ратовима”, (Callwell, 1990: 21).

Герилско ратовање је примењивано и током Првог светског рата, нарочито на Арабијском полуострву. Користећи своју брзину, покретљивост и познавање локалног терена, арапске герилске снаге успешно су угрожавале удаљене турске војне гарнизоне, њихове логистичке и транспортне комуникације (Laqueur, 1976: 179-171). У то време појавио се и ирски модел герилског ратовања, као специфичан начин вођења рата у урбаним срединама. Ирски републиканска армија спроводила је оружану кампању путем терористичких напада на полицију и представнике британског режима, њихове сараднике, симпатизере и шпијуне. Тиме су класичне герилске активности у руралним срединама прерасле у урбано политичко насиље, које је изазвало претерану насилну реакцију британских војних и полицијских снага, затим кохезију и општу мобилизацију ирског народа против британског режима, што је, у коначном, довело до замора британских власти и јавности, и признања ирске независности (Laqueur, 1976: 177-182).

Током 20. века герилско ратовање је постепено еволуирало ка сложенијим и развијенијим моделима неконвенционалног начина вођења рата, првенствено ка побуњеништву (Krepinevich, 1986: 7), док је, упоредо са технолошким развојем, посебно у домену информационах технологија, дошло до развоја тероризма. Тако су побуњеништво и тероризам постале доминантне форме неконвенционалног ратовања крајем 20. и почетком 21. века (Види: Бериша, Баришић, 2017). Оно што свакако чини заједничке и суштинске одлике побуњеништва и тероризма јесу доминантна употреба насиља у политичке сврхе и тајност деловања (Marks at al., 2010: 84-85). Код тероризма насиље доминира као „логика” деловања, као једини начин да се остваре политички циљеви и противник примора на политичке уступке. С друге стране, побуњеништво користи насиље само као једну од метода на располагању (Wieviorka, 1995: 597-606). За разлику од побуњеништва, тероризам је обично одвојен од шире популације, јер му није неопходна његова кадровска и материјална подршка (Crenshaw, 1981: 384), док побуњеништво често зависи од подршке локалног становништва (Marks at al., 2010: 85).

Побуњеништво треба разумети као вишеструко сложенији и опаснији облик неконвенционалног ратовања од тероризма, јер представља политичко-војни концепт у којем се борба води за политички простор између зараћених страна, односно за легитимитет међу становништвом. (McCormick at al., 2007: 322). По-

себно делотворан облик побуњеништва, који је примењиван током хладног рата у Кини, Куби и у Вијетнаму, јесте Мао Цедунгов модел масовне мобилизације. Суштина овог модела јесте у масовној мобилизацији и регрутацији становништва. Насилје се, у овом случају, примењује за стварање политичког простора, успостављање контроле над територијом и изградње институција контрадржаве. (Marks, 2005: 188-189). Политички аспект у овом начину ратовања је много важнији од војног, односно тежиште рата је пребачено изван војне у политичку, социјалну и економску димензију (Marks, 2005: 198-199).

Анализом свих претходно наведених облика нерегуларног ратовања уочава се њихова кључна карактеристика – сви они примењују се у условима изразите асиметрије моћи сукобљених страна. У таквој стратегијској релацији слабији противник је принуђен да води рат на начин који фаворизује његове предности, док, с друге стране, експлоатише слабости надмоћнијег противника (Gray, 2007а: 246). Међутим, треба нагласити да нити један од разматраних концепата не пружа целовит увид у комплексну природу стратегијске релације асиметричних противника. Они произилазе из сагледавања слабије стране у сукобу са компаративно јачом страном. Међутим, рат је сукоб две стране непомирљивих воља; он представља двосмеран интерактивни процес, те објашњење асиметричног ратовања захтева познавање стратегијског промишљања и деловања обе стране у сукобу. Тако се недостатак једностраног приступа у наведеним концептима може превазићи кроз концепт асиметричног ратовања. Разматрањем стратегијске релације две сукобљене стране неједнаке моћи, овај концепт пружа неопходан теоријски оквир за свеобухватно разумевање, како слабијег, тако и јачег актера, кроз призму иновативних концептуалних решења у погледу превазилажења њихових слабости, а бољег искоришћења предности.

Настанак и развој концепта асиметричног ратовања

У делима класичне војне мисли под асиметријом се најчешће подразумевао неједнак однос материјалних и људских ресурса сукобљених страна, њихових војних капацитета, вештине ратовања, али и политичке воље и борбеног морала. Међутим, до првих покушаја одређења асиметрије као концепта ратовања дошло је у оквирима академских и војних кругова САД, током прве деценије 21. века. Они су настали на темељу ургентне потребе америчких оружаних снага да одговоре на пост-хладноратовске претње недржавних актера, попут Ал Каиде и Талибана, који су оспоравали њихову конвенцијалну војну супериорност (Vračar, Tikhova, 2018: 319-324). Таква потреба довела је до генерисања врло различитих погледа на концепт асиметричног ратовања, што се потврђује коришћењем бројних доктринарних термина, попут: „асиметричне претње“, „асиметрични актери“, „асиметрична средства“, „асиметрична техника“, „асиметрични сукоб“, „асиметрично ратовање“, „асиметрична операција“, „асиметрични

напад” и слично (Види: Metz, Johnson, 2001; Buffaloe, 2006; Blagojević, Subotić, 2018; Митровић, 2017).

Ургентност потребе за одговором на претње неконвенционалних противника довела је до теоријске неконзистентности у објашњењу концепта асиметричног ратовања, што је изазвало бројне критике (Види: Blank, 2004; Freedman, 2001:71; Gray, 2002: 14; Lambakis at al., 2002; Стојановић и др, 2019, 15-41). Поједини теоретичари сматрали су да је ратовање одувек било асиметрично (Plant, 2008: 6), док су други тврдили да нема ничег новог у концепту асиметрије и асиметричног ратовања, будући да у оружаним сукобима никада није ни било потпуно једнаких противника (Gray, 2002: 14). Несумњиво, асиметрија јесте константна одредница оружаних сукоба, али је постхладноратовско доба, прожето снажним утицајима глобализације и информационе револуције, повећало способности слабијих противника да, вођењем рата у свим његовим димензијама, постигну веће политичке ефекте и тако оспоре конвенционалну војну супериорност САД и других западних војних сила. Стога су теорије тог времена, настале на таласу идеје о новим ратовима, биле прожете покушајима објашњења концепта асиметричног ратовања.

Немачки политиколог Херфрид Мунклер (Herfried Munkler) говори о асиметрији у то време као о надметању у брзини деловања сукобљених страна, при чему посебно издваја асиметрију засновану на снази (*Asymmetrie*), односно на способностима да се убрза темпо извођења борбених дејстава и тиме брзо реши исход рата. Такође, истиче и асиметрију засновану на слабостима (*Asymmetrierung*), односно способностима да се успори темпо рата и продужи његово трајање. Мунклер формулише четири основна облика асиметрије: физичку асиметрију, која је заснована на неједнакости у ресурсима, простору, способностим и технологији; доктринарну асиметрију, која почива на разликама у погледу доктрина и начина на који се води рат; асиметрију засновану на снази воље, која је усмерена ка урушавању и сламању воље за отпором, и онтолошку асиметрију, која се сагледава као сукоб два система са различитом логиком мишљења и деловања (Munkler, 2006).

Амерички теоретичари Стивен Мец (Steven Metz) и Даглас Џонсон (Douglas Johnson) формулисали су концепт стратегијске асиметрије који сагледавају као процес максимизације сопствених предности и искоришћења противникових слабости у сврху задобијања иницијативе и веће слободе деловања у односу на противника. Истовремено, они издвајају више димензија, облика и нивоа асиметрије. У практичном погледу, стратегијска асиметрија обухвата скуп различитих метода, технологија, вредности и перспектива које се комбинују са конвенционалним приступима ратовању (Metz, Johnson, 2001: 5-12).

Важан допринос у покушају одређења концепта асиметричног ратовања дао је Дејвид Бафалоу (David Buffaloe). По њему, асиметрично ратовање је популационо-центричан и нетрадиционалан начин ратовања између војно супериорније силе и војно слабих актера. У свом моделу асиметричног ратовања истиче неколико важних садржаја, као што су процена асиметричне претње, спровођење асиметричних операција, културна асиметрија и процена трошкова асиметрије (Buffaloe, 2006: 15-25).

Асиметрију у оружаним сукобима разматра и британски теоретичар Лукас Милевски (Lukas Milevski). Он сматра да је сваки рат асиметричан по својој природи и да се суштина сваке стратегије може свести на „генерисање и експлоатацију асиметрије у сврху рата”. По њему, онај који успе да генерише најважније облике асиметрије у односу на противника побеђује у сукобу. У зависности од метода ратовања које примењују сукобљене стране, Милевски издваја конвенционалну и неконвенционалну асиметрију, сматрајући да се „стварањем ефективне асиметрије у односу на противника, на одређеном простору, и у одређено време, могу вишеструко повећати ефекти сопственог деловања, а умањити и ограничити моћ противника“ (Milevski, 2014: 79-83).

Амерички теоретичар Џон Луис Гедис (John Lewis Gaddis) посматра асиметрију у рату као процес премештања сукоба у простор или у димензију која је погоднија за искоришћење сопствених предности и експлоатацију слабости непријатеља (Gaddis, 1981: 80), а Мајкл Фицсимонс (Michael Fitzsimmons) потврђује његове ставове, сматрајући да се асиметрија може испољити и у другима димензијама сукоба (Fitzsimmons, 2019: 96). У војној димензији, како истиче овај теоретичар, асиметрија се може реализовати у виду хоризонталне ескалације, односно проширивањем сукоба на већи простор или путем вертикалне ескалације, појачавањем интензитета сукоба (Види: Morgan et al., 2008:).

Један од најразвијенијих модела асиметричног ратовања понудио је британски теоретичар и официр Џулс Итон (Jules Eaton). Он издваја четири основна облика асиметрије. Први облик, тзв. асиметрија у конфигурацији, обухвата неједнакост између зараћених страна у погледу политичког статуса, идентификације непријатеља, организације и логистике, технологије и начина прикупљања информација. Асиметрију у полазиштима сагледавао је као неједнакост у култури, политичким, правним и морално-етичким нормама. Под асиметријом у улозима подразумевао је неједнакост у погледу посвећености циљевима, решености и истрајности у рату. Последњи облик асиметрије сагледавао је као неједнакост у стратегији, методама и техникама, која се користи да експлоатише, комбинује и мултиплицира ефекте свих осталих облика асиметрије (Eaton, 2002: 54-75).

Упркос томе што не постоји јединствено одређење концепта асиметричног ратовања, теоретичари, као и војни практичари, деле став да је питање асиметричног односа у савременим оружаним сукобима изузетно важно. Наиме, потрага за асиметријом је од фундаменталног значаја за ратовање (Dunlap, 1998: 1), јер се неравнотежом снага може створити стратешка предност и тиме доћи до коначне победе (Buffaloe, 2006: 3; Riggs, 2021). Иако досадашњи погледи на ово питање нису изнедрили јасно разумевање наведеног концепта, они представљају погодну основу за даља истраживања и његову надоградњу на темељу већ постојећих модела. Оно што се кроз те погледе може закључити јесте да се сви они своде на разумевање концепта којим сукобљене стране неједнаке моћи настоје да искористе своје компаративне предности у односу на релативне слабости непријатеља, при чему се тежиште деловања слабије стране усмерава на примену неконвенционалних метода ратовања. Такав начин ратовања најчешће је заснован на претпоставци да је конвенционално оријентисан противник организован, обучаван и опремељен за борбу са непријатељем налик себи,

ограничен у свом ангажовању одређеним конвенцијама, правилима и обичајима ратова и да, као такав, није спреман да води рат у свим његовим димензијама (Mazarr, 2008: 42). Тако се суштина концепта асиметричног ратовања најприближније може формулисати као „организовање, размишљање и деловање на начин другачији од противника, у намери да се максимизују сопствене предности и експлоатишу противникове слабости” (Metz, Johnson, 2001: 5).

Закључак

Клаузевицева теорија о рату указује на то да се рат, као комплексна друштвена појава, не може свести само на ратовање у војној сфери већ и у другим димензијама. Свако занемаривање поменуте чињенице, у крајњем, може изазвати пораз, без обзира на војни учинак на бојном пољу.

Претходно анализирани облици нерегуларног вођења рата, попут герилског ратовања, побуњеништва и тероризма, не пружају целовит увид у начине на које вишеструко инфериорнији противници компензују своје ресурсне и војне слабости и остварују стратешку предност у оружаном сукобу. Управо концепт асиметричног ратовања омогућава анализу противника из перспективе његових снага и слабости и олакшава превазилажење сопствене инфериорности.

У првој деценији 21. века, у војној теорији настале су различите концептуалне замисли у погледу феномена асиметрије, при чему није постигнут теоријски консензус у погледу јединственог одређења концепта асиметрије у оружаном сукобима. Уместо тога, постоји заједничко разумевање о овом феномену.

У савременој војној теорији асиметрија се најчешће објашњава као неједнакост у погледу политичког и правног статуса актера у сукобу, несразмерности у релативној моћи и способностима зараћених страна, као и њиховим стратегијама и тактикама које се примењују у сукобу. С друге стране, у војној пракси, асиметрија је најчешће схваћена као одсуство поређења у погледу оперативних способности зараћених страна.

У војној теорији и пракси термин асиметрија најчешће се користи у смислу вођења рата, односно асиметричног ратовања, означавајући приступ којим зараћене стране настоје да искористе сопствене компаративне предности у односу на релативне слабости непријатеља.

Асиметрично ратовање, у најопштијем смислу, обухвата деловање, организовање и размишљање, другачије од противника, у намери да се максимизују сопствене предности, експлоатишу противникове слабости, преузме иницијатива и задобије већа слобода акције. Асиметрично ратовање се, као процес, може свести на генерисање нове и/или експлоатацију старе релативне неједнакости између зараћених страна са циљем да се оствари одређени ефекат стратегијског значаја.

Претходно разматрани модели операционализације концепта асиметричног ратовања представљају различите приступе и погледе на асиметрију, при чему је њихова свеобухватност само отежала њихову применљивост у доктринарној пракси. Међутим, анализирани модели, и поред својих недостатака, омогућавају

даље концептуално апстраховање и теоријску надоградњу, систематизацију најважнијих теоријских поставки и синтезу доктринарне праксе у погледу феномена асиметрије.

Уколико прихватимо став да су рат и ратовање одувек били асиметрични, онда је потрага за асиметријом у оружаном сукобу питање од фундаменталног значаја за зарађене стране. Стога даљи развој концепта асиметричног ратовања може бити један од најважнијих проблема у војној теорији и пракси.

Литература

- [1] Blagojević, V. Subotić M. (2018). Defence Diplomacy in Strategic Context of Asymmetric Threat to National Security. (in Stanislav Stojanovic eds.) *Asymmetry and Strategy: thematic collection of papers*. Belgrade. Media Centar Odbrana.
- [2] Бериша, Х. Баришић, И. (2017). Глобални цихадизам - теоријска полазишта супротстављања претњи. *Српска политичка мисао*, 2/2017, год 23, вол. 52. 265-280.
- [3] Blank, S. (2004). "Rethinking the Concept of Asymmetric Threats in U.S. Strategy" *Comparative Strategy* 23, no. 4. 343-367.
- [4] Browning, P. (2002). *The Changing Nature of Warfare: The Development of Land Warfare from 1792 to 1945*. Cambridge. Cambridge University Press.
- [5] Buffaloe, D. (2006). *Defining Asymmetric Warfare*, Arlington. The Institute of Land Warfare.
- [6] Callwell, C. (1990). *Small Wars: A Tactical Textbook for Imperial Soldiers*. London. Greenhill Books.
- [7] Clausewitz, C. (1976). *On War*, (Howard, M. Paret, P. trans.). New Jersey. Princeton University Press.
- [8] Crenshaw M. (1981). The Causes of Terrorism. *Comparative Politics*, Vol. 13, No. 4, Jul 1981, p. 379-399.
- [9] Dunlap, C. (1998). Preliminary Observations: Asymmetrical Warfare and the Western Mindset, in Matthews, L.J. (eds.). *Challenging the United States Symmetrically and Asymmetrically: Can America be Defeated?*. Carlisle. Strategic Studies Institute. 1-17.
- [10] Eaton J. G. (2002). The beauty of asymmetry: An examination of the context and practice of asymmetric and unconventional warfare from a western/centrist perspective. *Defence Studies*, 2:1, 51-82.
- [11] Echevarria, A. (2007). *Clausewitz and Contemporary War*, New York, Oxford University Press.
- [12] Fitzsimmons, M. (2019). Horizontal Escalation: An Asymmetric Approach to Russian Aggression?. *Strategic Studies Quarterly*, Spring 2019. 95-133.
- [13] Freedman L. (2001). The Third World War?. *Survival* 43, no. 4, 61-88.
- [14] Gaddis, J. L. (1981). Containment: Its Past and Future. *International Security* 5, no. 4 (Spring 1981). 74-102.
- [15] Gray, C. (2002). Thinking Asymmetrically in Times of Terror. *Parameters XXXII*, no. 1, Spring 2002. 5-14.

- [16] Gray, C. (2007a). *War, Peace and International Relations: an Introduction to Strategic History*, New York. Routledge.
- [17] Gray, C. (2007b). *Fighting talk: forty maxims on war, peace, and strategy*. London. Praeger Security International.
- [18] Gray, C. (2007c). Irregular Warfare - One Nature, Many Characters, *Strategic Studies Quarterly, Winter 2007*.
- [19] Herberg-Rothe, A. (2007). *Clausewitz's Puzzle: The Political Theory of War*. New York. Oxford University Press.
- [20] Huntington, S. (1962). Introduction, in Franklin Osanka (eds.). *Modern Guerrilla Warfare: Fighting Communist Guerrilla Movements, 1941-1961*. New York. The Free Press.
- [21] Kalyanaraman S. (2003). Conceptualisations of Guerrilla Warfare, *Strategic Analysis*, Vol. 27, No. 2, Apr-Jun 2003, 172-185.
- [22] Krepinevich, A. (1986). *The Army and Vietnam*. Baltimore. Johns Hopkins University Press.
- [23] Lambakis, S. Kiras, J. Kolet K. (2002). Understanding 'Asymmetric' Threats to the United States. *Comparative Strategy 21, no. 4 (October 2002)*. 241-277.
- [24] Laqueur, W. (1976). *Guerrilla warfare: a historical and critical study*. Boston. Little, Brown.
- [25] Marks, T. (2005). Counterinsurgency and operational art. *Low Intensity Conflict & Law Enforcement 13(3). December 2005*. 168-211.
- [26] Marks, T. Gorka, S. Sharp, R. (2010). Getting the Next War Right: Beyond Population-Centric Warfare. *Prism 1/3. June 2010*.
- [27] Mazarr, M. (2008). The Folly of 'Asymmetric War'. *The Washington Quarterly, Summer 2008*. 33-53.
- [28] McCormick, G. Horton S. Harrison, L. (2007). Things fall apart: the endgame dynamics of internal wars. *Third World Quarterly 28:2*. 321-367.
- [29] Metz, S. Johnson, D. (2001). *Asymmetry and U.S. military strategy: definition, background, and strategic concepts*, Carlisle, Strategic Studies Institute.
- [30] Milevski, L. (2014). Asymmetry is Strategy, Strategy is Asymmetry. *JFQ 75, 4th Quarter 2014*. 77-83.
- [31] Митровић, М. (2017). Хибридно ратовање и асиметричне безбедносне претње. *Војно дело 5/2017*. 333-347.
- [32] Morgan F. E., Mueller, K. P., Medeiros E. S., Pollpeter, K. L., Cliff, R. (2008). *Dangerous Thresholds: Managing Escalation in the 21st Century*. Santa Monica. RAND Corporation. Preuzeto 27. juna 2023. sa <https://www.rand.org/pubs/monographs/MG614.html>.
- [33] Münkler, H. (2006). *Der Wandel des Krieges: von der Symmetrie zur Asymmetrie*. Weilerswist. Velbrück Wiss.
- [34] Plant, J. T. (2008). Asymmetric Warfare: Slogan or Reality ?. *Obrana a Strategie/ Defence & Strategy 1/2008*. 5-15.

[35] Riggs, D. (2021). "Re-Thinking the Strategic Approach to Asymmetrical Warfare", *Military Strategy Magazine, Volume 7, Issue 3*, Summer 2021, Preuzeto 9. juna 2023. sa <https://www.militarystrategymagazine.com/article/re-thinking-the-strategic-approach-to-asymmetrical-warfare/>.

[36] Sheehan, M. (2007), The Changing Character of War, in Baylis, J. at al. eds. *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations*, 4th ed, Oxford, Oxford University Press, 215 – 228.

[37] Стојановић, С. Суботић, М. Благојевић, В. Милосављевић, Б. Миленковић, М. (2019). Асиметричне форме угрожавања безбедности на примеру Југоисточне Европе. Београд. Медија центар Одбрана.

[38] Wieviorka, M. (1995). Terrorism in the Context of Academic Research. in Crenshaw, M. eds., *Terrorism in Context*. University Park. The Pennsylvania State University Press. 597-602.

[39] Vračar, M. Tikhova, V. (2018). Diskurzivni pristup fenomenu "hibridnog ratovanja". *Vojno delo* 3/2018. 317-342.

Резиме

Асиметрија у оружаним сукобима била је предмет разматрања зараћених страна још од античког доба. Према традиционалном начину војног мишљења, асиметрија се сводила на генерисање и експлоатацију ресурсне и војне неједнакости, како би се остварила надмоћ и превласт на одређеном простору и у одређено време, преузела иницијатива над противником и остварила победа.

Међутим, ратови у Алжиру, Вијетнаму, Сомалији и Авганистану указују да вишеструко слабији противник може остварити победу у условима ресурсне асиметрије између зараћених страна. У раду се полази од становишта да је концепт асиметричног ратовања и даље релевантан, иако је, у извесној мери, замењен теоријски развијенијим концептима, попут хибридног, неконвенционалног и нерегуларног ратовања.

Имајући у виду да у војној теорији не постоји консензус у погледу суштинског одређења концепта асиметрије, у раду се сагледавају најзначајнија теоријска полазишта и ставови на којима се заснива овај концепт, како би се идентификовале његове суштинске одреднице и најважнији садржаји.

Клаузевицева теорија о рату указује на то да се рат мора водити подједнако у свим сферама сукоба, а не само у његовој војној димензији. Свако занемаривање невојних области оружаног сукоба, у крајњем, може изазвати пораз, без обзира на војни учинак на бојном пољу.

Теоријски блиски облици нерегуларног вођења рата, попут герилског ратовања, побуњеништва и тероризма, не пружају комплетан увид у начине на које се превазилази или експлатише асиметрија у оружаном сукобу. Управо концепт асиметричног ратовања омогућава изналажење начина компензације сопствених слабости, максимизације снага и експлоатације противникових слабости.

У војној теорији и пракси термин асиметрија се најчешће користи у смислу вођења рата, односно асиметричног ратовања. У најопштијем смислу, овај начин ратовања обухвата деловање, организовање и размишљање, другачије од непријатеља, са циљем да се максимизују сопствене предности, експлоатишу противникове слабости, преузме иницијатива и створе услови за већу слободу деловања. Као процес, своди се на генерисање нове и/или експлоатацију старе релативне неједнакости између противника, а ради остваривања одређеног ефекта стратегијског значаја.

Иако у војној теорији постоје различити приступи и погледи који отежавају примену концепта асиметрије у доктринарној пракси, разматрани модели представљају добру основу за даљу теоријску надоградњу и систематизацију најважнијих теоријских поставки концепта асиметричног ратовања.

Уколико прихватимо став да су рат и ратовање одувек били асиметрични, онда је потрага за асиметријом у оружаном сукобу питање од фундаменталног значаја за зараћене стране. Несумњиво, разумевање асиметрије као релације између зараћених страна и изналажење начина на који се она може генерисати или експлоатисати представља фундаментално питање за остваривање победе у рату. Стога даљи развој концепта асиметричног ратовања може бити један од најважнијих проблема у војној теорији и пракси.

Кључне речи: *теорија, рат, ратовање, асиметрија, герила, побуњеништво, тероризам*

© 2023 Аутори. Објавило *Војно дело* (<http://www.vojnodelo.mod.gov.rs>). Ово је чланак отвореног приступа и дистрибуира се у складу са лиценцом Creative Commons (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

